

УДК 339.54+338.24.021.8

С. О. Тульчинська,
 д. е. н., професор, професор кафедри економіки та підприємництва,
 НТУУ "КПІ імені Ігоря Сікорського", м. Київ
 С. О. Кириченко,
 к. е. н., доцент кафедри економіки та підприємництва,
 НТУУ "КПІ імені Ігоря Сікорського", м. Київ
 В. П. Дубенець,
 бакалавр факультету менеджменту та маркетингу,
 НТУУ "КПІ імені Ігоря Сікорського", м. Київ

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

S. Tylchynska,
 Doctor of Sciences (Economics), Professor, professor of the Department of Economics and Entrepreneurship,
 NTUU "KPI named after Igor Sikorsky", Kyiv
 S. Kyrychenko,
 Ph.D., associate professor of the Department of Economics and Entrepreneurship,
 NTUU "KPI named after Igor Sikorsky", Kyiv
 V. Dubenets',
 Bachelor, NTUU "KPI named after Igor Sikorsky", Kyiv

AREAS OF ACTIVIZATION OF INTERNATIONAL ECONOMIC ACTIVITY OF DOMESTIC ENTERPRISES

У статті проаналізовано ступінь ефективності ведення зовнішньоекономічної діяльності українськими підприємствами в сучасних умовах. Визначено основні проблеми та перешкоди, з якими стикаються суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, що формуються на макроекономічному рівні та їх вплив на бізнес-середовище функціонування підприємств. Запропоновано ряд заходів з активізації зовнішньоекономічної діяльності як для вітчизняних підприємств (заходи щодо підвищення рівня ефективності зовнішньоекономічної діяльності на кожному окремому підприємстві, а також щодо застосування вітчизняними підприємствами світових стандартів управління якістю продукції задля підвищення рівня конкурентоспроможності продукції), так і для заходів з підтримки державою зовнішньоекономічної діяльності (підтримка підприємства з боку державної влади; створення ефективної державної політики у сфері промисловості, що передбачає перехід країни від сировинного типу економіки; диверсифікація поставок енергоносіїв у географічній структурі українського імпорту задля посилення власної енергонезалежності та енергетичної безпеки держави; активізація співпраці зі світовими науково-технічними центрами розвинених країн світу; запровадження з боку держави протекціоністських заходів, які дозволять забезпечити належну конкурентоспроможність національних підприємств).

The article analyzes the degree of efficiency of conducting international economic activity by Ukrainian enterprises in modern conditions. The main problems and obstacles encountered by international economic activity entities, which are formed on the macroeconomic level and their influence on the business environment of the functioning of enterprises, are determined. A number of actions have been proposed to enhance international economic activity for domestic enterprises (measures to increase the level of efficiency of international economic activity at each separate enterprise, as well as on the application by the domestic enterprises of world standards of quality management of products in order to increase the level of competitiveness of products) and actions to support the state of international economic activity (support of enterprise by the state authorities; creation of effective state policy in industrial area, which envisages the transition of the country from the raw material type of economy, diversification of energy supplies in the geographical structure of Ukrainian imports in order to strengthen its own energy independence and energy security of the state, intensification of cooperation with the world's scientific and technical centers of developed countries, the introduction by the state of protectionist measures that will allow to ensure the proper competitiveness of national enterprises).

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, світове господарство, підприємства, перешкоди, активізація, розвиток.

Key words: foreign economic activity, world economy, enterprises, barriers, activation, development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі здійснюють вагомий вплив на розвиток не тільки світового господарства, а й підприємств

будь-якої держави. Глобалізація призвела до інтеграційних процесів та лібералізації міждержавних відносин, що призвело до спрощення обміну результатами національних госпо-

дарств, внаслідок чого відбувається уніфікація діяльності традиційних суб'єктів господарювання, підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності.

Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання передбачає можливість отримання ними певних економічного зиску завдяки міжнародним діловим відносинам, перевагам міжнародного поділу праці тощо. Варто зазначити, що європейський вектор розвитку України, відкриває перед вітчизняними підприємцями нові можливості для розвитку у напрямі зовнішньоекономічної діяльності [2, с. 26].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми та перешкоди активізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств є предметом дискусій та наукових публікацій багатьох вітчизняних вчених-економістів. Так, серед вітчизняних науковців слід відмітити праці О. Амоші, В. Бойка, А. Гальчинський, В. Гейця, С. Дем'яненка, А. Кандиби, С. Кваші, Л. Ліпич, А. Мокія, А. Осадчук, Д. Пудрик, П. Саблука, С. Соколенко, Л. Черчик, В. Щербак та ін. Проте, віддаючи належне науковому доробку у цій площині та незважаючи на значну кількість досліджень та публікацій присвячених проблемам активізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств, недостатньо розробленими залишаються питання активізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств у сучасних умовах розвитку світогосподарського комплексу.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розроблення напрямів активізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. Для досягнення поставленої мети було: досліджено існуючі перешкоди розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств; запропоновано заходи щодо поліпшення та стимулювання здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємств України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Необхідно зазначити, що зовнішньоекономічна діяльність підприємства представляє собою окремих вид господарських відносин, котрий базується на виробничій інтеграції та кооперації, діяльністю на міжнародних ринках товарів та послуг, здійсненнім імпорту та ек-

порту операцій [1, с. 136]. Головна форма прояву таких відносин між окремими підприємствами полягає у складанні та дотриманні угод між партнерами з різних країн, таке співробітництво дає підприємцям можливість користуватися перевагами міжнародної кооперації, що в свою чергу стимулює їх активний розвиток.

Ступінь залучення підприємств у зовнішньоекономічну діяльність, з одного боку, є індикатором розвитку національної економіки та її стабільності в цілому, а з іншого, рівня підтримки державою такої діяльності, що проявляється у регуляторних нормах її правового поля. За даними служби статистики України експорт товарів та послуг з України у 2016 р. становив 45112,7 млн дол. США, а імпорт товарів та послуг у цьому році — 44571,1 млн дол. США [3]. Тобто чистий експорт в Україні у 2016 р. був від'ємною величиною і становив 541,6 млн дол. США. Сальдо платіжного балансу України станом у 2016 р. також було від'ємним і становило -5,8 млрд дол. США [3].

Але на сьогоднішній день існує багато різного роду перешкод щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняними підприємствами. Так, вивчення літературних джерел [4, с. 7; 5, с. 48; 6, с. 19; 7, с. 45; 8, с. 21] та практика господарювання вітчизняних підприємств дало змогу окреслити таке коло існуючих перешкод розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств:

- недосконалість державного регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- непрофесійні дії органів виконавчої влади та існуюча корупція;
- низький рівень конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств, що призводить до того, що більшість продукції вітчизняних підприємств має сировинний характер;
- нестабільна політична ситуація, що супроводжується негативними соціально-економічними явищами;
- нестабільність валютного курсу національної грошової одиниці;
- моральна та фізична зношеність більшої частини виробничих засобів вітчизняних підприємств тощо.

Окреслений спектр існуючих проблем та перешкод розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств вимагає негайного вирішення, що має включати запровадження інноваційних кроків з приводу активізації зовнішньоекономічної діяльності

в Україні, що відкрило б можливості для якісно нового рівня відносин з іноземними партнерами. До першочергових заходів слід віднести:

По-перше, поліпшення рівня ефективності зовнішньоекономічної діяльності на кожному окремому підприємстві. Будь-яке підприємство передусім повинне провести ґрунтовний аналіз ринкового середовища тієї країни, на ринок якої підприємство має намір увійти. Це передбачає врахування усіх без винятку юридичних обмежень та специфічних норм як власної, так і іноземної держави.

Зазначимо, що в процесі виходу підприємства на зовнішні ринки необхідно враховувати ряд факторів, надзвичайно актуальних у наш час — соціокультурні фактори, асиметрію інформації та опортунізм. І якщо перші можливо виявити і врахувати, то останні вчасно виявити і передбачити буває неможливо [8, с. 24].

Для прикладу, плануючи вихід на ринки Європейського Союзу потрібно розуміти той факт, що наразі європейська економіка має свої не вирішені проблеми, котрі чинять негативний вплив на українського товаровиробника, діяльність якого орієнтованого виключно на європейські ринки збуту. Сьогодні перед європейською економікою постає ряд викликів: постійна терористична загроза з боку Ісламської держави, неконтрольована міграція з Близького Сходу, стабілізація курсу євро та багато інших проблем, котрі зачіпають не лише економічну складову, а й політичну та соціальну [8, с. 23]. Навіть попри ухвалену між ЄС та Україною зону вільної торгівлі між державами, в країнах-членах ЄС все ще активно застосовуються тарифні та нетарифні бар'єри для захисту власного виробника, що значно ускладнює вихід українським підприємцям на ринки Європейського Союзу.

По-друге, підтримка підприємництва з боку державної влади. Найголовнішим кроком у бік підтримки цього сектору економіки має стати скасування ряду непотрібних бюрократичних процедур, введення повноцінного електронного документообігу та спрощення адміністративних процедур для реєстрації власного бізнесу.

По-третє, створення ефективної державної політики у сфері промисловості, що передбачає перехід країни від сировинного типу економіки до держави, що виробляє якісну продукцію з високою доданою вартістю.

По-четверте, застосування вітчизняними підприємствами світових стандартів управлін-

ня якістю продукції задля підвищення рівня конкурентоспроможності власної продукції. Наприклад, більшість зарубіжних виробників користуються міжнародними стандартами якості ISO, популярними також є концепція загального управління якістю — TQM, Кайзен-менеджмент та ін. [4, с. 9].

По-п'яте, диверсифікація поставок енергоносіїв у географічній структурі українського імпорту задля посилення власної енергоне залежності та енергетичної безпеки держави.

По-шосте, активна співпраця зі світовими науково-технічними центрами у ЄС, Японії та США, для покращення та використання власного науково-технічного потенціалу та впровадженню передових розробок у виробництві.

По-сьоме, запровадження з боку держави протекціоністських заходів, які дозволять забезпечити належну конкурентоспроможність національних підприємств, а саме:

- застосування методів нетарифного регулювання для захисту внутрішнього ринку товарів та послуг;

- заохочення розвитку виробництва високотехнологічної продукції та наукомістких галузей;

- державна підтримка підприємств, шляхом надання ліцензій, патентів та субсидій на виробництво сучасної технологічної продукції;

- проведення протекціоністських заходів щодо вітчизняних експортерів для мінімізації фінансових та політичних ризиків;

- створення державних програм страхування експортних кредитів [7, с. 47].

У разі втілення вищеперерахованих змін у економічне життя держави, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності зможуть отримати ряд переваг, що дозволить активізувати власну комерційну діяльність на європейських ринках та забезпечити довіру з боку іноземних контрагентів. До того ж, успішне провадження зовнішньоекономічної діяльності вітчизняними суб'єктами господарювання дасть можливість збалансувати базові макроекономічні показники, що в свою чергу сприятиме економічному розвитку держави.

ВИСНОВКИ

Отже, в процесі дослідження даної теми було проаналізовано ступінь ефективності ведення зовнішньоекономічної діяльності українськими підприємствами в умовах недосконалості правового поля та загальної економічної

нестабільності. Визначено основні проблеми, з якими стикаються суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, що формуються на макро-економічному рівні та їх вплив на бізнес-середовище функціонування підприємств.

Це дозволило запропонувати ряд ефективних кроків з активізації вітчизняними підприємствами власної зовнішньоекономічної діяльності (заходи щодо підвищення рівня ефективності зовнішньоекономічної діяльності на кожному окремому підприємстві, а також щодо застосування вітчизняними підприємствами світових стандартів управління якістю продукції задля підвищення рівня конкурентоспроможності продукції) та заходів з підтримки державою цього виду діяльності (підтримка підприємництва з боку державної влади; створення ефективної державної політики у сфері промисловості, що передбачає перехід країни від сировинного типу економіки; диверсифікація поставок енергоносіїв у географічній структурі українського імпорту задля посилення власної енергонезалежності та енергетичної безпеки держави; активізація співпраці зі світовими науково-технічними центрами розвинених країн світу; запровадження з боку держави протекціоністських заходів, які дозволять забезпечити належну конкурентоспроможність національних підприємств).

Подальших досліджень вимагає запровадження запропонованих заходів для активізації зовнішньоекономічної діяльності на вітчизняних підприємствах.

Література:

1. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. пос. / П.В. Круш, С.О. Тульчинська, Р.В. Тульчинський. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 206 с.
2. Гавловська Н.І. Економічна безпека зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств: оцінювання, моделювання, механізм забезпечення: монографія / Н.І. Гавловська. — Хмельницький, 2016. — 480 с.
3. Зовнішньоекономічна діяльність / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Одягайло Б.М. Міжнародна маркетингова стратегія для українського підприємства в умовах обмеженого попиту / Б.М. Одягайло // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. — 2009. — № 3 (19). — С. 7—13.
5. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. / За ред. І.І. Дахно. — К.: ЦУЛ, 2009. — 472 с.

6. Рудніченко Є.М. Опортуністична поведінка суб'єктів реалізації фіскальної функції держави в контексті економічної безпеки: погляд з позиції агентської теорії / Є.М. Рудніченко // Бізнес Інформ. — 2013. — № 6. — С. 18—23.

7. Тульчинська С.О. Заходи подолання проблем національних підприємств при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності / С.О. Тульчинська, С.О. Кириченко, А.В. Бут // Агросвіт. — 2017. — № 24. — С. 44—48.

8. Черчик Л. Основні проблеми зовнішньоекономічної діяльності підприємств України / Л. Черчик // Економічний часопис. — Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. — 2015. — № 2. — С. 21—26.

References:

1. Krush, P. V. Tul'chyns'ka, S. O. and Tul'chyns'kyj, R. V. (2008), Vnutrishnij ekonomichnyj mekhanizm pidpryemstva [Internal economic mechanism of enterprise], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
 2. Havlovs'ka, N. I. (2016), Ekonomichna bezpeka zovnishn'oekonomichnoi diial'nosti promyslovykh pidpryemstv: otsiniuvannia, modeliuвання, mekhanizm zabezpechennia [Economic security of foreign economic activity of industrial enterprises: evaluation, modeling, mechanism of provision], Khmel'nyts'kyj, Ukraine.
 3. State Statistics Service of Ukraine (2018), "Foreign economic activity", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Available March 12, 2018).
 4. Odiahajlo, B. M. (2009), "International marketing strategy for the Ukrainian company in the conditions of limited demand", Visnyk Kryvoriz'koho ekonomichnoho instytutu KNEU, vol. 3 (19), pp. 7—13.
 5. Dakhno, I. I. (2009), Rehuliuвання zovnishn'oekonomichnoi diial'nosti [Regulation of foreign economic activity], TsUL, Kyiv, Ukraine.
 6. Rudnichenko, Ye. M. (2013), "Opportunistic behavior of subjects of realization of the fiscal function of the state in the context of economic security: a view from the position of agency theory", Biznes-Inform, vol. 6, pp. 18—23.
 7. Tul'chyns'ka, S. O. Kyrychenko, S. O. and But, A. V. (2017), "Measures to overcome the problems of national enterprises in the implementation of foreign economic activity", Ahrosvit, vol. 24, pp. 44—48.
 8. Cherchyk, L. (2015), "The main problems of foreign economic activity of enterprises of Ukraine", Ekonomichnyj chasopys. — Skhidnoevropejs'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky, vol. 2, pp. 21—26.
- Стаття надійшла до редакції 14.03.2018 р.*